

Kerstina Peza: *Řád bektášija a další mystické řády u albánského obyvatelstva na Balkáně*

Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), Brno 2020, 159 s.

Publikace o bektášijském řádu je knižní prvotinou autorky, soudní tlumočnice z albánštiny a učitelky tohoto jazyka, která působí také na Ústavu etnologie Filozofické fakulty UK. Jak v úvodu sama přiznává, téma je jí blízké díky rodinnému původu a vazbám jak na Albánii, tak na popisovaný náboženský řád. Bektášijský řád je jedním ze súfických společenství, které propojuje islámské prvky s křesťanstvím a tradicí albánského venkova – místního koloritu i náboženských tradic. Autorka prostřednictvím monografie přibližuje postavení bektášijského řádu a okrajově také ostatních náboženských řádů v původně křesťanské Albánii. Informace zasazuje do kontextu albánských dějin, a především dějin řádu samotného. Peza publikaci pojala jako pomyslného průvodce bektášijským učením.

Na úplném začátku monografie je vysvětleno, jak číst albánskou abecedu. Formou terminologického slovníku jsou v abecedním pořadí uvedeny všechny důležité pojmy spojené s bektášijským řádem nebo islámem. První kapitola je zaměřena na dějiny islámu, z nějž bektášijské učení vyrůstá. Věnuje se původu islámu a významným postavám, které jsou s ním spojeny. Druhá kapitola přibližuje šíření islámu. Omezuje se však na popis islamizace na Balkánském poloostrově. Tyto úvodní kapitoly slouží jako seznámení s muslimským učením a jako dobrý základ

pro to, aby mohl být detailně popsán bektášijský řád a aby byly jasně patrné jeho signifikantní prvky v porovnání s nemystickým islámem. Samotnému řádu bektášija se věnuje třetí kapitola: v ní je pojednáno o založení řádu a důležitých osobnostech s ním spojených. Dále přináší vhled do konceptů učení řádu a jeho hierarchie, s čímž se pojí například různé formy odívání, nároků na jednotlivé členy komunity nebo zakládání samostatných lokálních sídel řádu. Jsou také popsány pilíře bektášijského učení a porovnány s pilíři islámu. Popisovaná třetí kapitola je se svými šedesáti stranami tou nejobsáhlejší. V druhé polovině monografie se autorka věnuje dějinám bektášijského řádu v Albánii a krátce představuje všechny významné bektášijské *tekke* (tzn. svatá místa a lokality, kde žijí bektášijští vůdci). Následující drobná kapitola popisuje vývoj řádu bektášija mimo Albánii – v Kosovu, Makedonii a Černé Hoře. Kapitoly o bektášijských zvycích a svátcích a dále o bektášijských spisovatelích z Albánie dokreslují celkový rámec dosahu bektášijského učení. Několik stran o budoucnosti řádu je autorčiným zamyšlením nad dalším osudem bektášiji, při kterém vychází ze současných faktů o řádu. Aby si čtenář mohl udělat o fenoménu náboženských řádů v Albánii ucelený obraz, před závěrem je vložena ještě jedna kratší kapitola o dalších mystických řádech albánského obyvatelstva.

Napříč všemi kapitolami Peza zdůrazňuje rovnoprávné postavení žen a mužů, jež je jedním z pilířů bektášijského učení. Často odkazuje na rozhovory s *dede baby* (duchovními vůdci řádu), které podnikla během mnohaletého výzkumu řádu bektášija v Albánii. Cituje také četné prameny. Sama autorka v textu přiznává, že je velmi

náročné proniknout do tajů bektášíjského řádu pro kohokoliv, kdo není jeho členem, nebo je nízko v hierarchii řádu.

Přílohou je obsáhlý seznam objektů bektášíjského řádu, umístěných po celém světě. Publikaci dále doplňuje dvanáctistránková příloha – fotodokumentace, která mapuje především důležité objekty albánské bektášíji.

Monografie je psána čtivou formou, takže může velmi dobře přiblížit albánský řád bektášíja všem zájemcům o předkládané téma. Zároveň je text zpracován tak, aby čtenář nejdříve získal všechny potřebné znalosti o kontextu (například islámu) a teprve následně se dočetl o specifikách bektášíjského učení. Kapitoly o tomto učení shrnují takřka vše, co lze z pozice nečlena nebo níže postaveného člena o řádu vědět. Čtenáři se tady dostává komplexní pohled na sledované téma kultivovanou formou, která neztrácí na odbornosti.

Anna Jagošová

anickajagosova@centrum.cz

**Martin Demant Frederiksen –
Ida Harboe Knudsen (eds.):
Modern Folk Devils.
Contemporary Constructions
of Evil**

Helsinki University Press, Helsinki
2021, 294 s.

Kniha *Modern Folk Devils* je sbirkou dvanácti studií věnujících se problematice takzvaných *folk devils*. Termín „lidoví ďáblové“ přitom pochází z práce *Folk Devils and Moral Panics* Stanleyho Cohena,

na niž autoři textů navazují či případně reagují, a jsou jím označováni „jedinci, jejichž činy či pouhá přítomnost živí strach populace z obecné degradace společnosti“ (S. Cohen: *Folk Devils and Moral Panics*. London 2021, s. 1). Jde o zastřešující název pro různé jednotlivce či konkrétní jasně vymezené a stereotypizované skupiny, které slouží jako „viditelné připomínky toho, čím nemáme být“ (ibid., s. 2).

Studie recenzované práce jsou rozděleny do tří částí nazvaných *Devils Within*, *Devilry from Above* a *From the Devil's Point of View*. Mimo ně stojí doslov Paula Joosseho a úvodní kapitola editorů knihy. Zatímco úvod představuje obsah knihy a snaží se čtenáře seznámit s Cohenovou prací, závěr shrnuje výtky vůči ní, a zejména se zaměřuje na rozbití souvislosti mezi mladistvými a *folk devils*, kterou Cohen se své práci pozoruje.

První část svým přístupem k problematice asi nejvíce připomíná Cohenu knihu. Autoři se zaměřují na příklady *folk devils*, kteří jsou vnímáni tak, že ohrožují společnost zevnitř. Jsou to například cukr v kontextu dětské výživy, jak můžeme vidět v textu *The Sugar Devil* Susanne Højlund, či hipsteři ztělesňující negativa gentrifikace, což je případ studie Eliase le Granda *Folk Devils and the Hipster Figure*. Oproti tomu druhá část *Devilry from Above* poněkud mění úhel pohledu. Zaměřuje se totiž na různé instituce a jejich vliv na utváření *folk devils* a jejich vnímání veřejností. Studie jako *A Fish Rots from the Head* Matta Clementa či *From Folk Devils to Modern State Devils* Any Ivasiuc obsažené v této části sledují širokou síť působení masových médií, politické reprezentace a dalších zájmových skupin na demonizaci konkrétních *folk devils*.